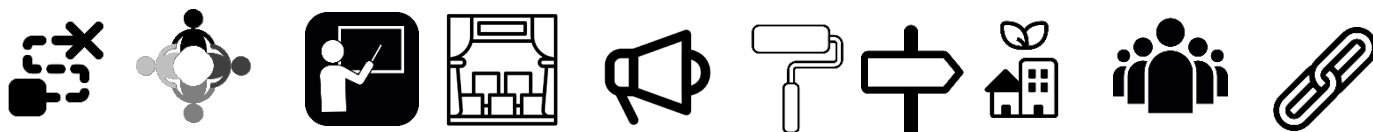

Tien aanbevelingen voor de toekomst van de synagoge in Coevorden

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1	Aanleiding voor de aanbevelingen	3
1.2	Langs de museale meetlat	4
1.3	Waarde en waardering	5
1.4	Leeswijzer	6
	Een blik in de toekomst: de synagoge in 2027	7
2.	De plek van de synagoge in het veld	8
2.1	Synagogen in Noord- en Oost-Nederland	8
2.2	Culturele instellingen in Coevorden en omgeving	8
2.3	Contacten over de grens	10
2.4	Enkele speerpunten uit het beleid van de gemeente Coevorden	10
3.	Tien aanbevelingen	12
1	Ontwikkelen missie en visie en aanscherpen doelen	13
2	Verbreden thematiek: actualiteit en diversiteit	14
3	Actief inzetten op relatie met het onderwijs	15
4	Sjoel meer inzetten als plaats van samenkomst	16
5	Inrichting verbeteren	17
6	Meer aandacht voor marketing en communicatie	18
7	Buitenruimte betrekken en daarmee vindbaarheid vergroten	19
8	Verduurzamen	20
9	Organisatorische capaciteit vergroten	21
10	Verbinden	22
4.	Wat is er nodig?	23
4.1	Organisatie	23
4.2	Tijd	23
4.3	Financiën	23
4.4	Ondersteuning vanuit de gemeente	24
5.	Conclusie	25
	Bijlagen	
1.	Gesproken met	26
2.	Financiële gegevens	27
3.	Publiekspeiling	28

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor de aanbevelingen

De synagoge aan de Kerkstraat in Coevorden is in 1879 gebouwd. Nadat in de nacht van 2 op 3 oktober 1942 de Nederlandse politie op bevel van de Duitse bezetter alle Joodse inwoners van Drenthe uit hun huizen haalde en vervoerde naar doorgangskamp Westerbork verloor de synagoge zijn rol. Na de oorlog werd het gebruikt als timmerwerkplaats, slachthuis en muziekschool. Vanaf 2012 ontfermt de Stichting Synagoge Coevorden zich over de synagoge en de naastgelegen lerarenwoning. Beide panden zijn eigendom van de gemeente Coevorden. Sinds 2017 zijn de gebouwen opengesteld voor het publiek.

De Stichting Synagoge Coevorden heeft zich de afgelopen jaren gericht op het onderzoeken en presenteren van de geschiedenis van de Joodse inwoners van Coevorden en Drenthe. Nu de stichting 10 jaar bestaat is het tijd om de balans op te maken en het beleid voor de komende jaren vast te stellen. De stichting wil graag verder ontwikkelen en heeft daarvoor financiële ondersteuning van de gemeente gevraagd. Die heeft in de eerste helft van 2022 onderzoek laten doen naar het huidige functioneren van en de toekomstmogelijkheden voor de organisatie. In dat kader zijn gesprekken gevoerd met het bestuur, de gemeente en diverse (mogelijke) partners en is een online publiekspeiling uitgevoerd (bijlage 3). De resultaten hiervan zijn in onderstaand schema samengevat.

Sterk	Zwak
- Er komt publiek vanuit heel Nederland en ook uit andere landen, specifiek voor het Joodse verhaal en/of Drenthe naar de synagoge in Coevorden. - Er is goed contact met de gemeente Emlichheim en 3 scholen in die gemeente. - Betrokken groep vrijwilligers. - Ter zake en ter plekke kundige vrijwilligers: waardevol als kenniscentrum. - Goede interactie met de bezoekers. - Actieve programmering: twee tentoonstellingen per jaar en minimaal 10 activiteiten per jaar. - Groot netwerk opgebouwd in de afgelopen vijf jaar waarbinnen de stichting een eigen plek heeft verworven. - De zaal heeft een heel goede akoestiek. - Mogelijkheid om de sjoel te verhuren.	- Afhankelijkheid van vrijwilligers. Moeilijk om aan nieuwe vrijwilligers te komen. Kwetsbare organisatie - Eenzijdigheid. Het verhaal blijft beperkt tot het Joodse leven. - Bezoekersaantal is laag. - Te weinig (berg) ruimte. - Duurzaamheid: hoge gas/elektra kosten en langzame verwarming sjoel. - Museale inrichting kan beter. - Onbekendheid bij inwoners van Coevorden. - Onduidelijke profilering. - Pr is zwak. Behoeft een concreet plan. - Te weinig inkomsten om de lasten van het gebouw te kunnen betalen.
Kansen	Gevaar
- Samenwerking met scholen - Bereidwilligheid van diverse partijen tot samenwerken (marketing, communicatie, educatie, ..) - Verhuurmogelijkheden - Profileren als kenniscentrum - Maatschappelijke aandacht voor diversiteit en inclusie - Samenwerking Diversiteitsplatform - Ontwikkeling binnenstad - Groeiende interesse in lokale verhalen, ambachten en cultuur. - Aansluiten bij gemeentelijk beleid o.a. op gebied citymarketing	- In samenwerking opgeslokt worden en eigen identiteit verliezen. - Te weinig vrijwilligers om alle activiteiten uit te kunnen voeren. - Exploitatie niet rond kunnen krijgen. - En daardoor huurafspraken niet na kunnen komen - Onvoorziene bedreigingen zoals Covid 19.

De onderzoeksresultaten zijn besproken met het stichtingsbestuur en vertegenwoordigers van de gemeente. Vervolgens is onderzocht op welke wijze de sterke kanten en de kansen zodanig ingezet kunnen worden dat de zwakke punten worden verbeterd, de gevaren ontweken en de waarde van de organisatie vergroot. Dit leidde tot 10 aanbevelingen die in hoofdstuk 2 worden beschreven en toegelicht.

1.2 Langs de museale meetlat

De Stichting Synagoge Coevorden bestaat uit een groep betrokken mensen die zich vrijwillig inzetten. Dankzij hun is de organisatie uitgegroeid tot een waardevol kenniscentrum met een groot netwerk. De vrijwilligers verzamelen informatie over de Joodse geschiedenis van Coevorden en doen onderzoek. De resultaten hiervan worden met het publiek gedeeld door middel van publicaties, tentoonstellingen en de plaatsing van Stolpersteine, struikelstenen, op locaties waar verdreven Joodse families woonden. Daarnaast organiseert de stichting herdenkingen en activiteiten in de synagoge.

De stichting beschouwt de synagoge als een kenniscentrum én, vanwege de museale functie, als museum. Internationaal wordt voor musea de volgende definitie gehanteerd:

“A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits tangible and intangible heritage. Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing.”¹

In Nederland worden officieel in het Museumregister geregistreerde musea aan de hand van de museumnorm getoetst. Voordelen van een registratie zijn:

- Alleen geregistreerde musea mogen de museumkaart accepteren.
- Sommige fondsen eisen een museumregistratie van aanvragende musea.
- Een registratie betekent een professionele werkwijze: dat is een goed signaal naar bruikleengevers, partners e.a.

De synagoge voldoet op dit moment niet aan de eisen die vanuit het Museumregister worden gesteld. Dat is niet verrassend want de toets is zwaar, vooral voor vrijwilligersorganisaties. De tijd en energie die het voldoen aan de Museumnorm vraagt, verdient zich niet altijd terug. Dat zou ook goed voor de synagoge kunnen gelden. Tegelijkertijd: wil de organisatie serieus genomen worden als museum en zo professioneel mogelijk functioneren, dan is het goed om onderstaande tabel in het achterhoofd te houden en om, zo mogelijk, te handelen in geest van de museumnorm.

¹ Deze definitie vervangt per 24 augustus 2022 de oude definitie. In de komende maanden zal de definitie vertaald worden.

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van de inhoud van de norm:

Uitgangspunten	Pijlers	17 normen
	Bedrijfsvoering	1 Ethische Code voor Musea 2 Not-for-profit beginsel 3 Beleidsplan 4 Financiële verantwoording 5 Goed bestuur 6 Veiligheidszorg 7 Personeels- en vrijwilligersbeleid
	Collectie	8 Collectieplan 9 Verantwoord afstoten 10 Herkomstonderzoek 11 Collectieregistratie en informatieplan 12 Continuïteit in behoud 13 Onderzoek
	Publiek	14 Inclusie & toegankelijkheid 15 Openstelling 16 Presentatiebeleid 17 Educatiebeleid

1.3 Waarde en waardering

De waarde van musea wordt niet in geld uitgedrukt maar in hun waarde voor de maatschappij. Mensen bezoeken musea om zich te verrijken, verwonderen, verbinden, ontwikkelen of om iets te beleven.² Als een museum zich onderscheidt op een bepaald vlak en hiermee doelgroepen bereikt, blijkt waardering door hoge bezoekersaantallen, positieve bezoekerservaringen en goede relaties met anderen, zoals onderwijsinstellingen, de overheid en met bedrijven.³ Subsidiegevers zullen eerder geneigd zijn onderscheidende musea te ondersteunen, vooral als de doelstellingen aansluiten bij hun beleid.

De Stichting Synagoge Coevorden maakt een belangrijk onderdeel van het verhaal van Coevorden zichtbaar en voelbaar, niet alleen door de synagoge in stand te houden en verhalen te vertellen maar ook met de andere activiteiten die de stichting uitvoert. In het eerste jaar van openstelling, 2018, bezochten ruim 1730 personen de synagoge. In de jaren daarna liep het bezoekersaantal terug tot 776 in 2021, wat met name te wijten is aan de Covid pandemie. De mensen die de synagoge bezochten waren zeer enthousiast, zo blijkt uit de publiekspeiling. Ook de netwerkpartners spreken lovende woorden over de stichting. Zij zijn onder de indruk van de aanwezige kennis over de Joodse geschiedenis in Coevorden en prijzen het feit dat de stichting deze geschiedenis onder de aandacht brengt.

Vanwege hun waardevolle bijdrage is de stichting in de afgelopen jaren gesteund door de gemeente Coevorden, onder andere met projectsubsidies en het niet rekenen van huur. In januari 2017 sloten de partijen een gebruiksovereenkomst af voor de synagoge en de naastgelegen lerarenwoning. De stichting is sindsdien verantwoordelijk voor de exploitatie van het gebouw. Vervolgens is op 10 december 2018 vanwege een restauratiesubsidie van de provincie Drenthe een

² <https://www.museumvereniging.nl/waarden>

³ *Het ondernemende museum. Tien visies voor cultureel ondernemerschap in kleine en middelgrote museum. Wanda Borter en Chantal Bleeker*

erfpachtovereenkomst met een nieuwe stichting gesloten, de Stichting Beheer Onroerend Goed Synagoge Coevorden. Deze stichting is verantwoordelijk voor de restauratie en het onderhoud van het gebouw. Met beide stichtingen zijn afspraken gemaakt over onderhoud en gebruik, waaronder het op termijn betalen van een marktconforme erfpachtcanon. Tot op heden is deze erfpachtovereenkomst niet geëffectueerd omdat er onvoldoende draagkracht is om aktepassering, canon en onderhoud en gebruik van het gebouw te kunnen dragen.

1.4 Leeswijzer

In onderliggend document wordt de vraag beantwoord: *Op welke wijze kan de Stichting Synagoge Coevorden verder ontwikkelen opdat het zijn waarde vergroot en het overeenkomstig gewaardeerd zal worden?* Op pagina 7 wordt een toekomstbeeld geschetst: hoe zou de organisatie er over vijf jaar uit kunnen zien? Het veld waarin de synagoge zich bevindt wordt besproken in hoofdstuk 2. De aanbevelingen in hoofdstuk 3 zijn bedoeld om het bestuur van de stichting houvast te bieden bij het ontwikkelen van toekomstig beleid en voor de gemeente Coevorden en mogelijk andere belangstellenden om inzicht te krijgen in de waarde en potentie van de organisatie. In hoofdstuk 4 wordt op hoofdlijnen aangegeven wat nodig is om aan de slag te gaan met deze aanbevelingen. De bevindingen worden in hoofdstuk 5 kort samengevat.

De bijlagen betreffen overzichten van alle bij dit onderzoek betrokken partijen, van de financiën in de afgelopen jaren en van de publiekspeiling.

Een blik in de toekomst: de synagoge in 2027

Iedereen in de gemeente Coevorden kent de synagoge aan de Kerkstraat. Het is een levendige plek met mooie tentoonstellingen en een breed en actueel programma: er is hier veel te doen. Mensen en hun verhalen uit het verleden en het heden komen hier samen. De inwoners van Coevorden voelen zich met die verhalen verbonden. Kennis wordt verzameld en gedeeld en begrip gecreëerd voor de wereld om ons heen, met als doel een harmonieuze samenleving. Alle kinderen uit de gemeente Coevorden en de omliggende kernen bezoeken in groep 7/8 de synagoge. En ook mensen van buiten de regio die specifiek geïnteresseerd zijn in de Joodse geschiedenis weten de synagoge te vinden.

Naast de vaste presentatie is er ieder jaar in ieder geval één nieuwe tentoonstelling te zien. Deze tentoonstellingen worden gemaakt in samenwerking met andere synagogen en partners zoals Kamp Westerbork, het Stedelijk Museum en Museum de Duikelaar in Nieuwlande. Omdat het Joodse verhaal raakt aan veel actuele thema's, zoals vluchtelingen en discriminatie, wordt daarmee in het aanbod een koppeling gemaakt. Daarvoor is de nauwe samenwerking met het Platform Diversiteit heel waardevol. Het platform adviseert en ondersteunt de Stichting Synagoge Coevorden wanneer gewenst op het gebied van diversiteit, integratie, acceptatie.

Het platform organiseert tenminste eenmaal per maand een activiteit in de synagoge. Daarbij staat elkaar ontmoeten centraal. De Stichting Synagoge organiseert zelf ook activiteiten zoals lezingen, concerten en herdenkingen in de sjoel. Daarnaast wordt de ruimte regelmatig verhuurd aan het theater en andere organisaties die een kleine sfeervolle ruimte zoeken voor een bijeenkomst zoals een voorstelling of symposium. Ook wordt de sjoel door scholen gebruikt voor projecten en verhuurd voor vergaderingen.

Er is geïnvesteerd in duurzaamheid en faciliteiten waardoor gasten goed ontvangen kunnen worden en de sjoel het hele jaar door multifunctioneel ingezet kan worden. Bovendien heeft een museaal vormgever het geheel zo vormgegeven dat het aantrekkelijk is voor de bezoekers die komen voor het verhaal en objecten en inspirerend voor de andere gebruikers. Het resultaat is een ruimte waarin mensen graag samenkomen.

Samen met de burens, de Thijnhof, en de gemeente is de buitenruimte opgeknapt en aantrekkelijk gemaakt. Daar zijn de omwonenden natuurlijk bij betrokken. Aan de buitenkant van het gebouw is nu duidelijk te zien dat er binnen iets te doen is. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het informatiepaneel voor het pand en het de banier aan de gevel. Ook is er een klein terrasje gecreëerd waar bezoekers en voorbijgangers even iets kunnen drinken. De nieuwe bestrating verbindt de synagoge met de binnenstad.

De marketing en communicatie die samen met diverse partners is opgepakt, werpt zijn vruchten af. Gezamenlijke activiteiten trekken bezoekers en de brochure waarin de Stad van Strijd gepromoot wordt ligt bij alle campings, hotels en B&B's in de wijde omgeving. Tegenwoordig weten ook de toeristen de synagoge goed te vinden.

De waardering voor de synagoge is groot, dat blijkt wel uit het groot aantal mensen dat de weg naar het gebouw weet te vinden en de lovende woorden van de bezoekers en partners voor de stichting. De synagoge is belangrijk voor de sociale cohesie in Coevorden. In 1879 werd de synagoge gebouwd als plek om samen te komen en te leren. Na de Tweede Wereldoorlog verloor het haar functie. Maar nu bewijst het opnieuw haar waarde.

2 De plek van de synagoge in het veld

Hoe verhoudt de synagoge van Coevorden zich tot andere synagogen in Nederland en culturele instellingen in Coevorden en welke plek heeft het binnen het gemeentelijke beleid?

2.1 Synagogen in Noord- en Oost-Nederland

In Nederland zijn veel synagogen verdwenen. Of ze hebben een andere functie gekregen. In 2019 waren er van de ruim 100 synagogen in Nederland nog zo'n 30 in gebruik. De synagogen in Noord- en Oost-Nederland zijn verenigd in Syneon, een samenwerkingsverband van organisaties die zich bezighouden met activiteiten op Joods religieus en cultureel gebied. Het doel van dit netwerk is uitwisseling van ervaringen. In de provincie Drenthe zijn de synagogen uit Coevorden, Emmen, en Zuidlaren aangesloten bij Syneon.

De Stichting Emmer Sjoel Sjemmesj is in 2010 opgericht om de synagoge, die de gemeente Emmen heeft laten restaureren, meer leven in te blazen. De stichting organiseert activiteiten waarmee het aandacht vraagt voor de Holocaust, met name wat die voor de Joodse inwoners van Emmen en omgeving heeft betekend. Ook wordt informatie gegeven over het Joodse cultuur, gebruiken en geloof. Om dit doel te bereiken worden rondleidingen gegeven en lezingen gehouden over de Joodse cultuur en godsdienst. Ook worden er activiteiten zoals concerten en voorstellingen georganiseerd.

De synagoge in Zuidlaren is in eigendom van de Stichting Oude Drentse Kerken. De Vereniging Behoud Synagoge Zuidlaren is de gebruiker en beheerder. De synagoge is nog in gebruik bij de Progressief Joodse Gemeente Noord Nederland. De synagoge wordt ook voor andere doelen te gebruikt bijvoorbeeld voor exposities, lezingen en concerten.

Op korte afstand bevindt zich, in de provincie Groningen, de synagoge in Boertange. Deze is in 1983 gerestaureerd en opnieuw ingericht. Het is sindsdien een Synagogaal museum. De doelstellingen en activiteiten van deze organisatie komen overeen met die van de synagoge in Coevorden. (NB: de informatie over deze organisatie op de eigen website gaat niet verder dan 2019.)

Grote museale synagogen in Noord-Oost Nederland staan in Elburg, Groningen en Enschede. Met name de synagogen in Groningen en Enschede zijn aanzienlijk groter dan de hiervoor genoemde synagogen. Zij zijn beide nog in gebruik bij de Joodse gemeente.

2.2 Culturele instellingen in Coevorden en omgeving

Met de volgende culturele instellingen in de omgeving heeft de Stichting Synagoge Coevorden raakvlakken:

Museum Thijnhof

In dit museum voor surrealistische en realistische kunst zijn niet alleen vaste exposities en wisselende exposities te zien, maar worden ook regelmatig Meet & Greet met kunstenaars én een aantal

culturele activiteiten georganiseerd. Het museum is direct naast de synagoge gevestigd. Ondanks dat is er weinig overleg en samenwerking tussen de twee musea. De Thijnhof ziet wel mogelijkheden voor samenwerking. Bijvoorbeeld op het gebied van vrijwilligers, inhoudelijke programmering, inkoop, marketing en communicatie.

Stedelijk Museum Coevorden

Het museum over de stad Coevorden is gevestigd in het Arsenaal aan de haven. Hier zijn ook de bibliotheek, de historische vereniging en een TIP (Toeristisch Informatie Punt) gevestigd. Samenwerking met de synagoge vond in het verleden plaats in het kader van concrete activiteiten maar ligt momenteel stil. Ook zijn er contacten over bruiklenen. Mogelijkheden voor inhoudelijke samenwerking, bijvoorbeeld door tentoonstellingen te maken rondom hetzelfde onderwerp worden gezien maar zijn tot op heden niet opgepakt. Ook samenwerken in de regio op het gebied van marketing en communicatie (gezamenlijke brochures etc) worden door het Stedelijk Museum gezien als een kans.

Voor de twee musea in de stad Coevorden, Thijnhof en Stedelijk Museum, kan een combi-ticket gekocht worden. Er is geen combi-ticket voor beide musea en de Synagoge.

Theater Hofpoort

Theater Hofpoort verzorgt tenminste eenmaal per jaar een voorstelling in de synagoge. De voorstellingen zijn altijd gerelateerd aan de thematiek van de synagoge. De wens van het theater is dat de samenwerking in de toekomst op deze wijze door kan gaan. Het vermoeden is dat er niet méér gebruik gemaakt zal worden van de ruimte vanwege de mogelijkheden die de Fabriek heeft.

Onderduikmuseum de Duikelaar in Nieuwlande

Stichting Onderduikersmuseum de Duikelaar wil de geschiedenis van Nieuwlande in materiële en immateriële zin verzamelen, bewaren en tentoonstellen. In Nieuwlande riskeerden vele bewoners zwigend hun leven door joodse onderduikers in huis te nemen. Het dorp is hiervoor in 1985 met de Israëliische Yad Vashem onderscheiding beloond. Dit museum is nieuw en draait, net als de synagoge, volledig op vrijwilligers. Er is tot op heden weinig tot geen contact tussen het bestuur van de Duikelaar en de Synagoge geweest. Het museumbestuur van de Duikelaar staat zeker open voor oriënteerde gesprekken over mogelijke samenwerking, bijvoorbeeld op het gebied van marketing en promotie en op het gebied van management. Dit museum, dat op de grens van Hoogeveen en Coevorden ligt, valt onder Hoogeveen. De interesse in dat wat in Coevorden op cultureel vlak gebeurt is groot.

Herinneringscentrum Kamp Westerbork

In het museum wordt verteld over de geschiedenis van kamp Westerbork. Er worden ook activiteiten georganiseerd, zoals ooggetuigenlezingen, theatervoorstellingen en tentoonstellingen. Er wordt onderzoek gedaan, bijvoorbeeld naar de mensen die in Westerbork verbleven, en informatie wordt vastgelegd. Er is veel contact tussen Kamp Westerbork en de synagoge, met name op het gebied van onderzoek.

2.3 Contacten over de grens

Het stichtingsbestuur heeft in de afgelopen jaren samengewerkt met Duitse organisaties zoals de scholen, het archief en de Heimatvereine in Emlichheim. Ook met enkele ander Duitse organisaties, zoals het Frank Haus in Neuenhaus, de Evangelische Gemeinde en Kloster Frenswegen in Nordhorn is contact.

2.4 Enkele speerpunten uit het beleid van de gemeente Coevorden

Hieronder volgen enkele citaten uit het cultuurbeleid, het toeristisch beleid en de citybranding strategie van de gemeente Coevorden die raken aan de Stichting Synagoge Coevorden.

Cultuurbeleid (Cultuur door en door)

“Voor een sterke en erkende positie in Coevorden vraagt het om meer samenwerking en een gemeenschappelijke agenda voor cultuur in de binnenstad. Kunst en cultuur moet voelbaar, zichtbaar en hoorbaar zijn in de binnenstad op een onderscheidende manier. Dat vindt plaats in verbondenheid met de doelstellingen om de binnenstad te positioneren als bezoekersstad en met Coevorden Stad van Strijd.”

“Kunst en cultuur heeft ontegenzeggelijk ook waarde in zichzelf en zij zal dit ook blijven houden. Voor het nieuwe beleid gaan we op zoek naar wat wij daarin voor en in de gemeente Coevorden belangrijk vinden en waar dat in tot uiting komt. Het gaat dan ook over beeldende kunst, kunst in de openbare ruimte en kunst en cultuur als medium om te prikkelen, je aan te ergeren, een discussie op gang te brengen, je verhaal te vertellen en mensen in beweging te krijgen. Met andere woorden: kunst en cultuur waar je je als individu en als groep altijd op een bepaalde manier toe hebt te verhouden.”

“Participatie als speerpunt binnen kunst en cultuur betekent dat we voortdurend aandacht hebben voor drempels en het wegnemen van drempels die er zijn of die gevoeld worden. Het gaat dan over diversiteit of inclusie, over oog houden voor sociaaleconomische drempels, over het benoemen van impliciet geldende normen, die mensen ervan weerhouden om mee te doen. Met kunst en cultuur willen we die sociale gemeente zijn, waarin het besluit om wel of niet mee te doen bepaald wordt door intrinsieke motivatie en door energie.”

Toeristisch beleid (Visie op toerisme)

“Regionale samenwerking is steeds belangrijker, en neemt een belangrijke rol in op de agenda. De gast ziet namelijk geen gemeentegrenzen. Ook de samenwerking met onze oosterburen is voor ons als grensgemeente belangrijk. De Duitse gast weet ons te vinden, maar er zijn nog genoeg mogelijkheden onbenut. Ook nauwere samenwerking met overlappende thema's is gewenst. Wanneer we samen optrekken met onze collega's komen we tot mooie ontwikkelingen. Denk hierbij aan kunst en cultuur, gezonde leefstijl, verkeer, horeca en retail.

“Groeiende interesse in lokale verhalen, ambachten en cultuur. De gast van nu wil tijdens de vakantie unieke verhalen horen en leren over lokale gebruiken en producten. Stad Coevorden en de Hondsrug dragen de verhalen van ons gebied steeds meer uit en maken ze beleefbaar.”

“Stimuleren fiets- en wandelgastvrijheid door arrangementen met avontuur, beleving, historie, natuur, sport, gastronomie en cultuur. Samenwerking rondom Lange Afstandswandelingen Pieterpad, Drenthepad en Coevordens cultuur- en verhalenpad.”

Project Centrum Management/ Stadspromotie (citybranding strategie)

Doelstelling van het project Centrum Management is om meer bezoekers naar Coevorden te krijgen.

“In Binnenstad Coevorden kom je los van het dagelijks leven. Vol verwondering dompel je je onder in de rijke cultuur en historie. In deze stad vol verhalen van strijd is het spannend en mysterieus. Maar ook gastvrij en gezellig.”

“Binnenstad Coevorden richt zich op toeristen en bezoekers die binnen een straal van 1,5 uur van Coevorden verblijven of wonen. Hieronder vallen ook de inwoners van Coevorden. Vanuit deze geografische scope worden zij verleid een dagbezoek te brengen aan Binnenstad Coevorden. Dit kunnen zowel Nederlandse als Duitse bezoekers zijn. We richten ons daarbij expliciet op jonge gezinnen en oudere stellen.”

3 Tien aanbevelingen

Om de Stichting Synagoge Coevorden te helpen bij de ontwikkeling tot een organisatie die niet meer weg te denken is uit Coevorden zijn op basis van het uitgevoerde onderzoek 10 aanbevelingen geformuleerd. De aanbevelingen staan niet op zichzelf; de een volgt uit de andere:

1. Ontwikkelen missie en visie en aanscherpen doelen

2. Verbreden van de thematiek: actualiteit en diversiteit

3. Actief inzetten op de relatie met het onderwijs

4. Sjoel meer inzetten als plaats van samenkomst

5. Museale inrichting verbeteren

6. Meer aandacht voor marketing en communicatie

7. Buitenruimte betrekken en daarmee vindbaarheid vergroten

8. Verduurzamen van het gebouw

9. Organisatorische capaciteit vergroten

10. Verbinden

1 Ontwikkelen missie en visie en aanscherpen doelen

In het beleidsplan van de Stichting Synagoge Coevorden ontbreken een missie en visie. Wel worden de volgende doelstellingen beschreven:

- Beheer en onderhoud van de voormalige synagoge in Coevorden
- Zoeken naar een passende bestemming voor de synagoge
- Onderzoeken en publiceren over de geschiedenis van de Joodse inwoners van Coevorden, Drenthe en het grensgebied en deze kennis overdragen
- Leggen van Stolpersteine
- Jaarlijks herdenken van Jom Hashoa
- Verrichten van alles wat hiermee verband houdt.

Deze doelstellingen zijn in feite activiteiten. De achterliggende doelstelling is niet beschreven.

Omdat de vrijwilligers heel actief zijn op het gebied van onderzoek en het verzamelen van informatie beschouwt de stichting zichzelf als een kenniscentrum. Zo wordt het door een deel van de buitenwereld ook gezien. Een van de manieren waarop kennis wordt gedeeld, is door verhalen te vertellen aan de hand van de objecten die in de loop van de jaren zijn verzameld en staan tentoongesteld. De stichting spreekt daarom ook wel over een synagoge-museum. Uit het onderzoek blijkt dat dit voor de buitenwereld verwarrend is: het profiel van de organisatie is niet duidelijk. Dat is een hindernis voor potentiële bezoekers. Tegelijkertijd kunnen mogelijke partners het als een obstakel zien: met wat voor een organisatie hebben we te maken? Is het een museum? Aan welke kwaliteitseisen voldoet het? Is het een organisatie waarmee wij willen/ kunnen samenwerken?

Een organisatie kan beter gepositioneerd worden wanneer het een duidelijk profiel heeft. De synagoge is in het relatief kleine Nederland niet het enige en zeker niet het grootste museum over de Joodse geschiedenis. In het Joods Cultureel Kwartier in Amsterdam en synagogemusea zoals die in Enschede en Groningen wordt het Joodse verhaal verteld aan de hand van een veel groter collectie en in veel grotere synagogen dan in Coevorden. Wat maakt de synagoge in Coevorden dan toch bijzonder? Wat onderscheidt deze organisatie van de andere synagogen in de regio zoals die in Emmen, Bourtange en Zuidlaren? Is het de collectie? Het gebouw? Het verhaal? Waarom bestaat de organisatie en vooral ook: waarom moet het blijven bestaan? Wie willen we bereiken en waarom? Kortom: wat is onze missie en visie en welke doelstellingen hebben we? Dit zijn vragen die het stichtingsbestuur zichzelf moet stellen. Op basis hiervan kan het beleid ontwikkelen voor de komende jaren. Een missie, visie en aangescherpte doelstellingen zorgen voor focus en vormen de basis van het beleid. Hieraan worden doelgroepen, activiteiten, een planning en een begroting gekoppeld zodat duidelijk is wat nodig is om de doelen te bereiken.

Alle activiteiten die de Stichting Synagoge Coevorden ontwikkelt staan in directe relatie tot het Joodse leven in Coevorden en Drenthe. Sinds de opening van het museum op 2 oktober 2017 is de synagoge gemiddeld drie middagen per week open geweest voor bezoekers, uitgezonderd in tijden van Corona. Naast de vaste presentatie zijn er sindsdien diverse tijdelijke tentoonstellingen gepresenteerd. Ook vonden activiteiten plaats zoals lezingen van gastsprekers over Joodse culturele onderwerpen, workshops, muziekuitvoeringen, de jaarlijkse Jom Hasjoa en 4 mei herdenkingen en een open Joodse dienst. Vrijwilligers deden onderzoek naar historische gegevens over Joodse Coevordenaren wat leidde tot lezingen, publicaties, films en de plaatsing van een groot aantal Stolpersteine

Door zich te richten op de geschiedenis van de Joden in Coevorden en Drenthe is het de stichting gelukt om een heel belangrijk stuk van het verhaal van de Joodse gemeenschap en Coevorden (opnieuw) onder de aandacht te brengen en te houden. De programmering is echter relatief smal en interessant voor een beperkte doelgroep. Een grotere doelgroep kan worden bereikt door breder te programmeren. Dat kan bijvoorbeeld door de verhalen van vroeger te koppelen aan de actualiteit. De Joodse geschiedenis gaat over vluchten, proberen een nieuwe leven op te bouwen, over buitengesloten worden. Het raakt aan belangrijke thema's zoals diversiteit, uitsluiting en inclusie. Thema's die ook nu heel actueel zijn, denk maar aan de LHBTIQ+ gemeenschap, vluchtelingen uit Syrië, Ethiopië en Oekraïne. Maar ook aan kinderen die op school gepest worden. De synagoge is bij uitstek de plek waar ook deze verhalen verteld kunnen worden, met het Joodse verhaal als kapstok. Hoe is het om als minderheid te leven? Tegen welke obstakels loop je aan? En is dat iets dat ook na enkele generaties nog voelbaar is? Door de thematiek te verbreden en naar de actualiteit te halen, worden veel meer mensen bereikt en geraakt en vergroot de organisatie zijn waarde.

Een kans die zich voordoet is een mogelijke samenwerking met het lokale Diversiteitsplatform. Dit platform is enkele jaren geleden opgericht. Het adviseert de gemeente over zaken op het gebied van diversiteit, discriminatie en acceptatie. Het is er voor de LHBTIQ+ gemeenschap en alle andere mensen die te maken hebben met deze thema's. Dus ook mensen die om hun huidskleur, godsdienst of om welke reden dan ook gediscrimineerd of gepest worden. Het platform organiseert activiteiten in Coevorden en krijgt hierbij ambtelijke ondersteuning vanuit de gemeente. Een van de wensen van het platform is om maandelijks een activiteit te koppelen aan een thema. Daarbij is het elkaar ontmoeten heel belangrijk. Het platform heeft tot op heden geen eigen locatie.

Op inhoudelijk vlak zijn er raakvlakken met de stichting Synagoge Coevorden. Het platform is zeer bereid om samen met het stichtingsbestuur te onderzoeken op welke wijze de organisaties elkaar kunnen versterken, zonder daarbij de eigenheid te verliezen. Niet alleen door inhoudelijk samen te werken maar bijvoorbeeld ook door de synagoge de vaste plek te maken voor de activiteiten van het platform.

3 Actief inzetten op relatie met het onderwijs

Het woord sjoel is afgeleid van het Duitse woord Schule en betekent schooltje. De synagoge is jaren een plaats van samenkomst en onderricht geweest. Door de dramatische gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog verloor de sjoel zijn functie. De synagoge is sindsdien niet meer in gebruik als 'school'. Door actief in te zetten op een relatie met het onderwijs en een verbinding aan te gaan met de scholen, blaast de stichting de voormalige functie van de sjoel nieuw leven in. In de afgelopen jaren is contact gelegd met de basisscholen en middelbare scholen uit Coevorden en de regio. Ook met scholen uit Emlichheim is er contact.

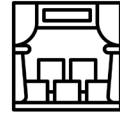
In het basis en voortgezet onderwijs wordt de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolgung uitgebreid behandeld. In dat kader bezoeken veel leerlingen van scholen uit Coevorden en de regio Kamp Westerbork. Om kennis op te doen over hun eigen woonomgeving en inzicht te krijgen in de wereld om hen heen is het zeer waardevol om de kinderen uit Coevorden te vertellen over de Joodse inwoners van Coevorden. Gerelateerd daaraan kan ook ingegaan worden op de hedendaagse problematiek op het gebied van discriminatie, vervolging en uitsluiting. Daartoe kunnen projecten ontwikkeld worden in samenwerking met partners zoals Kamp Westerbork, de Duikelaar in Nieuwlande en het Diversiteitsplatform.

Het educatieve aanbod van culturele organisaties waaruit docenten kunnen kiezen is groot. Zij zijn geholpen met lesmateriaal dat lesstof vervangend is en past binnen het programma van de scholen. Dergelijk lesmateriaal bestaat vaak uit 3 lessen: een introductieles op school, een bezoek aan de organisatie en een verwerkingsles. Door lesmateriaal te maken en ervoor te zorgen dat het opgenomen wordt in het cultuurmenu dat ontwikkeld is door de scholen en stichting K&C, of in een nieuw te ontwikkelen erfgoedmenu, wordt voor alle kinderen in Coevorden de mogelijkheid gecreëerd om tenminste eenmaal de synagoge bezoeken, bijvoorbeeld in groep 7 of 8.

Er zijn nog vele andere manieren van verbinden met het onderwijs denkbaar zoals projecten waarbij leerlingen een tentoonstelling maken in de sjoel, het laten adopteren van de synagoge als leerhuis door de scholen en het gebruiken van de synagoge als debatlocatie voor jong en oud. In ieder geval is afstemming met de cultuurcoördinatoren van de basisscholen over thema's en werkwijzen essentieel. Dat zorgt ervoor dat er producten ontwikkeld worden waar daadwerkelijk behoefte aan is.

4 Sjoel meer inzetten als plaats van samenkomst

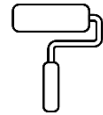

De sjoel is in 1879 gebouwd om groepen mensen in te ontvangen, mensen die zich met elkaar verbonden voelden in hun geloof. De stichting organiseert enkele malen per jaar bijeenkomsten in de sjoel en ervaart dan ook dat het een fijne ruimte is om in bijeen te komen. In de afgelopen jaren is de sjoel een aantal malen verhuurd. Bijvoorbeeld aan Theater Hofpoort dat de opdracht heeft om ook op andere locaties te programmeren. Ook is er een aantal keer door externe partijen vergaderd in de sjoel.

Deze functie van de sjoel als ruimte om in bijeen te komen kan meer benut worden, vindt ook het stichtingsbestuur. Bijvoorbeeld door actief te verbinden met het onderwijs, zoals hiervoor beschreven. Ook activiteiten van het Diversiteitsplatform zouden hier plaats kunnen vinden. Daarnaast zouden gezelschappen die een sfeervolle vergaderlocatie zoeken, organisaties die een plezierige plek voor een workshop zoeken en anderen die een fijne ruimte zoeken om in bijeen te komen in de toekomst gebruik kunnen maken van de sjoel. Door de ruimte open te stellen komt er meer reuring in en om het gebouw, wordt niet alleen het aanbod maar ook de participatiegraad en daarmee de waarde van de synagoge vergroot.

Wanneer de ruimte meer gebruikt wordt, is een upgrade van de voorzieningen nodig. Er zal geïnvesteerd moeten worden in comfortabel meubilair, een goede geluidinstallatie en een podium (zie punt 5). Ook moet onderzocht worden op welke wijze het pand toekomstgericht verduurzaamd kan worden waardoor het comfort wordt vergroot (zie punt 8). Een ander gevolg van meer gebruik van de ruimte is organisatorisch: wie zorgt ervoor dat alle stoelen op de juiste plek staan? Wie regelt de koffie en thee? Wie maakt er schoon? (Hierover meer bij punt 9.)

Toen de stichting in 2012 de synagoge in beheer kreeg, was er geen inventaris meer aanwezig uit de tijd dat de synagoge nog gebruikt werd door de Joodse gemeenschap. Inmiddels heeft de stichting een eigen collectie weten op te bouwen. De objecten staan tentoongesteld in de lerarenwoning en in de sjoel. Tijdelijke tentoonstellingen worden ingericht op het vrouwenbalkon en op de bovenverdieping van de lerarenwoning. Omdat de sjoel een multifunctionele ruimte is, kunnen de objecten daar niet midden in de ruimte gepresenteerd worden. Daarom hebben ze een plek gekregen in platte vitrines tegen de wanden. Tegen de voorwand hangt een grote foto die gemaakt is in synagoge van Enschede.

De functievermenging zie je terug in de vormgeving van de ruimte. De stichting heeft in de afgelopen jaren al veel gedaan aan de museale uitstraling maar een upgrade van de inrichting is wenselijk, passend bij de missie, visie, doelstellingen en doelgroepen van de organisatie. Een museaal vormgever/conceptontwikkelaar kan op aangeven van het bestuur van de stichting een inrichtingsconcept maken waarbij rekening gehouden wordt met de doelgroepen en hun wensen.

Belangrijk daarbij is het gegeven dat iedereen op een andere manier informatie tot zich neemt. Zo wil niet iedereen rondgeleid worden, veel mensen kijken liever zelf rond. En jongeren willen dingen doen; zij willen beleven en ervaren. Dat kan op allerlei manieren, zonder dat het gelijk heel multimediaal wordt. Voor oudere bezoekers is herkenning belangrijk. Dat kan bereikt worden door afbeeldingen van mensen en situaties. Inspiratie kan opgedaan worden bij de grotere synagoge musea in Groningen, Elburg en Enschede. Daarbij moet echter niet uit het oog verloren worden dat de synagoge in Coevorden een heel ander gebouw is.

Naast het upgraden van de museale inrichting moeten aanpassingen worden gedaan aan de faciliteiten in het gebouw. Zo zijn de tentoonstellingen op de bovenverdieping op dit moment niet bereikbaar voor mensen met een lichamelijke beperking. Ook is er geen afgesloten garderobe, geen aparte horecavoorziening en geen winkelfaciliteit. Samen met de vormgever kan naar een goede oplossing worden gezocht.

Als eerste en misschien wel belangrijkste aanbeveling is gesproken over het aanscherpen van de missie, visie en doelstellingen van de stichting. Hieraan worden doelgroepen gekoppeld (voor wie doen we het?) en activiteiten (wat doen we precies?). Vervolgens is de vraag: hoe zorgen we ervoor dat onze doelgroepen ons weten te vinden? Goede communicatie en marketing is daarvoor essentieel.

De stichting heeft in de afgelopen jaren ervaren dat er veel tijd gaat zitten in marketing en communicatie. Veel huidige bezoekers zijn geabonneerd op Benjamin, een Joods tijdschrift met informatie over synagogen en musea. Specifiek geïnteresseerden weten de synagoge dan ook te vinden. Dat geldt niet voor toeristen en inwoners. Er worden zo veel mogelijk persberichten naar de lokale media gestuurd maar niet alles wordt opgepikt.

Voor succesvolle communicatie is een goede strategie nodig. Duidelijk moet zijn welke middelen ingezet worden voor de diverse doelgroepen. Huis-aan-huis bladen voor de inwoners, Social Media voor de jongeren doelgroepen, specifieke media zoals Benjamin voor de specifiek geïnteresseerden, brochures voor toeristen. Maar ook evenementen, tentoonstellingen, activiteiten, aanbiedingen, verkoopproducten en meer zijn een onderdeel van de marketingstrategie. Waarbij het zaak is om voor alle doelgroepen het juiste aanbod te creëren.

Samenwerking met diverse partners uit Coevorden en de regio biedt kansen. Zoals het gemeentelijke toeristisch beleid zegt: *“Regionale samenwerking is steeds belangrijker, en neemt een belangrijke rol in op de agenda. De gast ziet namelijk geen gemeentegrenzen. ... Wanneer we samen optrekken met onze collega's komen we tot mooie ontwikkelingen. Denk hierbij aan kunst en cultuur, gezonde leefstijl, verkeer, horeca en retail.”* Zo liggen er kansen op het gezamenlijk vertellen over en promoten van Stad Coevorden en de Hondsrug en kan de synagoge bijdragen aan het stimuleren van gastvrijheid door samenwerking met partners rondom lange Afstandswandelingen Pieterpad, Drenthepad en Coevordens cultuur- en verhalenpad.”

Een goede strategie ontbreekt nog, net als de tijd en energie om die op te zetten en uit te voeren. Toch ligt hier een belangrijke taak voor de stichting: als mensen niet weten dat je bestaat, komen ze niet naar je toe. Het is zaak om de aandacht van potentiële bezoekers te trekken, een connectie te maken, hen te overtuigen dat een bezoek de moeite waard is om ze vervolgens in beweging te krijgen.

De synagoge bevindt zich aan de buitenrand van het centrum van Coevorden, op een rustige en onopvallende plek. Voorbijgangers die passeren zullen zich, mede door het gesloten karakter van het pand, niet realiseren dat ze langs een bijzonder gebouw lopen. Met het oog op het aantrekken en informeren van het publiek is het van belang om de attentiewaarde van het gebouw en de locatie te verbeteren. Een eenvoudige manier om dat te doen is het plaatsen van een banier of vlag, ook op momenten dat de synagoge gesloten is. Daarnaast moet er voor gezorgd worden dat buiten begonnen wordt met het vertellen van het verhaal, bijvoorbeeld door het plaatsen van een informatiepaneel bij het pand.

In de nabije toekomst zal in het kader van werkzaamheden aan de riolering in de Kerkstraat de bestrating worden vernieuwd. Hier ligt een grote kans om de attentiewaarde te vergroten en de synagoge te verbinden met de binnenstad. Een doorgaande lijn, een kunstzinnige weergave of een afbeelding in de bestrating zet het gebouw in de aandacht. Dit zou onderdeel kunnen zijn van het citymarketing project van de Stichting Centrummanagement Coevorden waarbij Coevorden als Stad van Strijd wordt geprofileerd. De parkeerplaats en het voorterrein van Museum Thijnhof aan de Gasthuisstraat zouden bij de herinrichting van de Kerkstraat betrokken moeten worden.

In de buitenmuur van de leraarswoning aan de kant van de Gasthuisstraat bevindt zich een gedenksteen. Dit kunstwerk is in 1985 geplaatst ter nagedachtenis aan de weggevoerde Joden uit Coevorden. Aan deze kant van het gebouw is nu een parkeerplaats. Door een gedeelte hiervan anders in te richten ontstaat een pleintje voor een terrasje waar niet alleen de bezoekers van de musea even gaan zitten voor een kopje koffie maar waar ook voorbijgangers neerstrijken en waar inwoners afspreken. Een wens van het bestuur van de synagoge is om een hier een ingang te creëren, eventueel in samenwerking met museum Thijnhof dat naast de synagoge is gevestigd in de voormalige bibliotheek. Er wordt hierbij gedacht aan een glazen aanbouw, een serre, om het uitnodigende karakter te verbeteren. In deze ruimte kan de entree, een winkelvoorziening, garderobe en horeca uitgiftepunt worden gesitueerd.

Tussen de twee gebouwen is een terras gesitueerd, een soort patio. Die is niet zichtbaar vanaf de straat. Bovendien is er momenteel geen invulling aan gegeven. Wellicht kunnen de twee stichtingen daar in de toekomst een gezamenlijke oplossing voor vinden.

De synagoge en lerarenwoning zijn in eigendom van de gemeente Coevorden. Toen de stichting tien jaar geleden beheerder werd van de twee panden waren deze toe aan restauratie. Inmiddels zijn ze gerenoveerd en heringericht, dankzij de inzet van de vrijwilligers en de subsidies van de provincie Drenthe, het Mondriaan Fonds en het Prins Bernardcultuurfonds.

De stichting loopt er tegenaan dat de gebouwen niet goed verwarmd kunnen worden. Er gaat veel warmte verloren door slechte isolatie. Dat zorgt voor een oncomfortabel klimaat en voor hoge energierekeningen. Een goed klimaat is nodig voor verantwoord beheer en behoud van een museale collectie, voor een gastvrije ontvangst van bezoekers en voor een goede werkomgeving. Wanneer de gebouwen gebruikt gaan worden op de wijze die in de paragrafen hiervoor is beschreven, is isoleren noodzakelijk. Gedacht wordt aan het vervangen van het glas in de grote ramen door isolatieglas, waarbij tegelijk de kwaliteit van de ramen kan worden verbeterd, het isoleren van het dak in de sjoel en het vinden van een oplossing voor het gat onder het torentje.

Door de Rijksmonumentale status van de gebouwen is verduurzamen geen gemakkelijke opgave. Er moet rekening gehouden worden met de cultuurhistorische waarden en standaard oplossingen zullen niet in elke situatie toegepast kunnen worden. Gezamenlijk moet gezocht worden naar een compromis tussen behoud van cultureel erfgoed, behaaglijkheid en energiegebruik. Feit is dat door betere isolatie meer comfort wordt gecreëerd, de energiekosten lager zullen zijn en de CO₂ uitstoot wordt verkleind. Met het oog op de klimaatuitdagingen waarvoor we met elkaar staan, is niet verduurzamen geen optie.

Een groep van circa 24 vrijwilligers houdt de organisatie draaiend. Deze groep krijgt veel voor elkaar maar loopt ook tegen grenzen aan. Het kost nu eenmaal veel tijd en energie om alle activiteiten te organiseren, tentoonstellingen te maken, onderzoek te doen. Het gevolg daarvan is dat er altijd wel wat zaken ondergesneeuwd raken. Dat geldt bijvoorbeeld voor marketing en communicatie en projecten die samen met andere organisaties opgepakt zouden kunnen worden. Daar komt bij dat het vrijwilligersbestand vergrijsd: er is weinig jonge aanwas. Dat baart het stichtingsbestuur zorgen.

Het uitvoeren van de hiervoor beschreven plannen lijkt tot meer werk te leiden. Wie moet dat gaan uitvoeren? Hoe kan de capaciteit van de organisatie worden vergroot?

In de praktijk blijkt dat zodra een organisatie letterlijk en figuurlijk de deuren opengooit en er meer reuring ontstaat, meer mensen zich betrokken voelen en als vrijwilliger aan de slag willen. Door het uitvoeren van de hiervoor beschreven activiteiten, zal een nieuwe groep potentiële vrijwilligers zich aangesproken voelen. Mensen die misschien niet direct vrijwilligerswerk willen doen op het gebied van geschiedenis maar die het wel heel leuk vinden om als gastvrouw/heer te werken. Jongeren die graag de Social Media accounts bijhouden voor een organisatie. Mensen die zich betrokken voelen bij het thema Diversiteit en vanuit die betrokkenheid vrijwilligerswerk willen doen.

Ook samenwerken met andere organisaties biedt kansen. Het opzetten van een vrijwilligerspool zou voor meer organisaties wel eens een goede oplossing kunnen zijn. En wellicht is het in de toekomst mogelijk om de tussendeur tussen de Thijnhof en de Synagoge te openen op bepaalde tijden waardoor minder vrijwilligers nodig zijn. Het is het onderzoeken waard.

10 Verbinden

De Stichting heeft in de 10 jaar van haar bestaan een mooi netwerk weten op te bouwen. Enkele belangrijke netwerkpartners zijn lokale culturele organisaties, Syneon (de overkoepelende organisatie van synagogen in Noord en Oost Nederland), Herinneringscentrum Kamp Westerbork en Het Joods Historisch Museum in Amsterdam.

De lokale culturele partners ontmoeten elkaar in het Cultuuroverleg. De samenwerking die dit overleg oplevert is momenteel beperkt. De samenwerking met deze en andere organisaties kan aanzienlijk verbreed worden. Op de pagina's hiervoor zijn al enkele samenwerkingsmogelijkheden besproken:

- (Gemeenschappelijke) marketing en communicatie
- Evenementen
- Educatieve projecten
- Tentoonstellingsbeleid
- Een vrijwilligerspool
- Inrichting buitenruimte

Maar er zijn meer terreinen waarop samenwerking mogelijk is. Denk bijvoorbeeld aan gezamenlijke inkoop en projecten op het gebied van collectiebeheer en -behoud en digitalisering.

In de gesprekken die voor dit onderzoek gevoerd zijn met Museum Thijnhof, Stedelijk Museum Coevorden, Kamp Westerbork, Museum Duikelaar in Nieuwlande, Theater Hofpoort en het Diversiteitsplatform is het thema samenwerking aan de orde gekomen. Elk van de organisaties ziet mogelijkheden en is zeer bereid om samen met het bestuur te onderzoeken op welke wijze (ook) in de toekomst samengewerkt kan worden.

Samenwerken wordt vaak gezien als extra werk naast de eigen werkzaamheden. Beter is het om het te beschouwen als een middel om eigen doelen te bereiken. Zo kan het bijvoorbeeld leiden tot een groter publieksbereik door gezamenlijke marketing, meer vrijwilligers door een vrijwilligerspool en lagere lasten door gezamenlijke inkoop.

Voor grote projecten, waarbij meer dan twee partners betrokken zijn, is afstemming en coördinatie van belang. Dat vindt op bescheiden schaal plaats binnen het Cultuuroverleg, dat voorgezeten wordt door de cultuurcoach. Iemand die op gemeentelijke niveau de lijntjes niet alleen bij elkaar brengt, zoals de cultuurcoach doet, maar ook (deels) de uitvoering voor rekening neemt wordt door het bestuur van de synagoge gemist. Andere partijen herkennen dit. Dit is onderwerp van gesprek binnen het Cultuuroverleg.

4 Wat is er nodig?

Wat is er nodig om aan de slag te gaan met de aanbevelingen uit dit document? In ieder geval een open vizier, de wil om samen te werken en het lef om kansen te grijpen. En verder? Mensen, tijd, geld en de ondersteuning van de gemeente.

4.1 Mensen

Om de organisatie draaiend te houden en door te ontwikkelen, zijn mensen nodig. De huidige groep vrijwilligers heeft behoefte aan versterking bij de uitwerking van de aanbevelingen. Zoals in hoofdstuk 2 bij punt 9 is aangegeven blijkt in de praktijk dat nieuwe vrijwilligers zich melden zodra een organisatie de deuren opengooit en er meer reuring ontstaat. Ook is besproken hoe samenwerking met diverse partijen ingezet kan worden om lasten te verlichten. Naast de inzet van vrijwilligers is professionele ondersteuning bij bepaalde zaken onontbeerlijk, bijvoorbeeld bij het herinrichten van de ruimte en het verduurzamingstraject.

4.2 Tijd

Doorontwikkelen tot het geschetste toekomstbeeld zal naar verwachting 5 jaar kosten. Sommige zaken kunnen snel opgepakt worden, andere hebben wat meer tijd nodig. Samenwerken, verbinden, co-creatie op gang brengen zijn processen: daar is niet makkelijk een tijdspad aan te koppelen. Daarbij moet in ogenschouw gehouden worden dat de stichting draait op vrijwillige medewerkers: zij verzetten bergen met elkaar maar er zijn grenzen. Tegelijkertijd zijn tijdens het onderzoek al stappen al gezet, bijvoorbeeld in de samenwerking met de Diversiteitsplatform dus sommige zaken kunnen snel gaan!

4.3 Geld

Het is voor veel culturele organisaties lastig om zonder subsidie het hoofd boven water te houden. Musea hebben geen winstoogmerk: hun inkomsten zijn bedoeld om de collectie te onderzoeken, beheren behouden en presenteren, om het publiek te trekken en ontvangen en om de organisatie te laten draaien. Veel musea redden het niet zonder externe steun, vaak in de vorm van overheidssubsidies. Alleen wanneer de musea een waarde hebben die passen binnen het beleid van de subsidient, kan die steun verantwoord worden.

De Stichting Synagoge Coevorden ontvangt geen subsidie maar betaalt ook geen huur, ondanks afspraken met de gemeente in de gebruikersovereenkomst. Daarvoor heeft het momenteel geen mogelijkheid: de inkomsten zijn te laag. De verwachting is dat de aanbevelingen uit onderliggend rapport helpen bij het verhogen van de inkomsten: er worden meer betalende bezoekers verwacht en hogere inkomsten uit activiteiten, verhuur en verkoop. Daar staan extra structurele uitgaven tegenover, bijvoorbeeld voor verwarming van de panden. Het lijkt onwaarschijnlijk dat de stichting in staat zal zijn om deze structurele kosten te kunnen betalen zonder externe financiering.

Voor het verduurzamen en het inrichten van het pand en het verbeteren van de buitenruimte worden investeringskosten verwacht. Omdat de stichting geen middelen heeft om te investeren is externe financiering noodzakelijk. Voor project- en investeringskosten kunnen fondsen worden benaderd.

4.4 Ondersteuning vanuit de gemeente

De Stichting Synagoge Coevorden heeft de potentie om verder te groeien. Daarbij heeft het wel de hulp van de gemeente Coevorden nodig op de volgende terreinen:

1. Verduurzamen van het gebouw
De lerarenwoning en de synagoge zijn in eigendom van de gemeente Coevorden. Om de panden te verduurzamen is de medewerking van de gemeente nodig.
2. Verbeteren van de buitenruimte
De ruimte om de synagoge is openbaar terrein. Dat geldt voor de weg voor het gebouw en de parkeerplaats naast het gebouw. Voor alles wat op dat terrein gebeurt, is toestemming van de gemeente nodig.
3. Aansluiting bij de profilering van Coevorden Stad van Strijd
De gemeente wil meer bezoekers naar Coevorden krijgen. *“In Binnenstad Coevorden kom je los van het dagelijks leven. Vol verwondering dompel je je onder in de rijke cultuur en historie. In deze stad vol verhalen van strijd is het spannend en mysterieus. Maar ook gastvrij en gezellig.”* Er is tot op heden weinig contact tussen de Stichting Synagoge Coevorden en de projectorganisatie die zich bezighoudt met de citymarketing. Hier liggen kansen voor beide partijen.
4. Aansluiting bij het cultuurmenu
Door aansluiting bij het cultuurmenu mogelijk te maken of door het ontwikkelen van een erfgoedmenu kan de gemeente een rol spelen in de opgave om alle kinderen in Coevorden tenminste eenmaal in hun basisschooltijd een bezoek aan de synagoge te laten brengen, bijvoorbeeld in groep 7 of 8.
5. Samenwerking met het Diversiteitsplatform
De gemeente Coevorden is een regenbooggemeente. Dat betekent dat het zich actief inzet voor de acceptatie, emancipatie, en veiligheid van LHBTI's. Het Diversiteitsplatform vervult hierin een belangrijke rol. Het platform richt zich op alle vormen van acceptatie, emancipatie en veiligheid, dus ook op het gebied van etniciteit, godsdienst en meer. Het platform wordt ambtelijk ondersteund door de gemeente Coevorden. Wanneer het platform en de stichting samenwerken, is ondersteuning van de gemeente zeer welkom.
6. Coördinatie/ uitvoering projecten
Door het stichtingsbestuur (en enkele andere deelnemers aan het Cultuuroverleg) is aangegeven dat er behoefte is aan iemand die ondersteunt bij het uitvoeren van gezamenlijke projecten. Iemand die niet alleen coacht maar ook initieert en (deels) uitvoert.
7. Financiële vraagstuk in de vorm van een jaarlijkse subsidie
Het is de verwachting dat de stichting in de nabije toekomst onvoldoende inkomsten zal genereren om alle kosten te kunnen betalen. Daarom wordt een structurele subsidie gevraagd om in de kosten van de huur te kunnen voorzien.

5 Conclusie

De wijze waarop de Stichting Synagoge Coevorden de organisatie vorm gegeven heeft in de afgelopen tien jaar, verdient respect. Het harde werken van een relatief kleine groep betrokken inwoners heeft belangrijk erfgoed (weer) zichtbaar gemaakt.

Er is potentie om verder te groeien, om meer mensen te bereiken, om de maatschappelijke waarde van de organisatie te vergroten. Ook is er bereidheid van het stichtingsbestuur om de schouders er onder te zetten. Maar duidelijk is ook dat de stichting het niet redt zonder hulp van de gemeente Coevorden.

Wanneer de stichting en de gemeente samen optrekken, en de stichting rekenen kan op ondersteuning, kent over vijf jaar iedere inwoner van Coevorden de synagoge en zal deze vanwege zijn maatschappelijke waarde niet meer weg te denken zijn.

Bijlage 1

In het kader van dit onderzoek is gesproken met

Bestuur Stichting Synagoge Coevorden:

- Gerard van den Hoven
- Dirkje Mulder-Boers
- Barend Faddegon

Gemeente Coevorden:

- Cultuur: John van de Vegt
- Gebouwenbeheer: Jonnie Wesseling
- Binnenstad ontwikkeling: Gert van der Kooi (programmamanager)
- Archief: Henk Mepschen
- Simone Koelman, cultuurcoach Coevorden

Extern:

- Museum Thijnhof (de bureu): Brigitte Romani (bestuurslid)
- Platform Drentse Musea: Iris Bierenbroodspot
- Eléon de Haas, Cultuurmakelaar en betrokken bij diverse synagogen
- Rita Köster, gemeente Emlichheim (via mail)
- Jose Martin, Kamp Westerbork
- Museum Duikelaar in Nieuwlande: Willy Smid en Hanneke Rozema
- Theater Hofpoort: Anke Pepping
- Stedelijk Museum Coevorden: Rik Klaucke
- Diversiteitsplatform: Jerry Stoker

Via mail is contact opgenomen met alle Historische Verenigingen in de gemeente. Reacties ontvangen van

- Stadt en Heerlickheydt Covorden
- Stichting Klenckerheugte
- Historische Vereniging Sweel

Publiekspeiling uitgevoerd via de Facebookpagina van de gemeente Coevorden en de Coevorder Courant. Er zijn 51 reacties binnengekomen (zie bijlage 3).

Bijlage 2

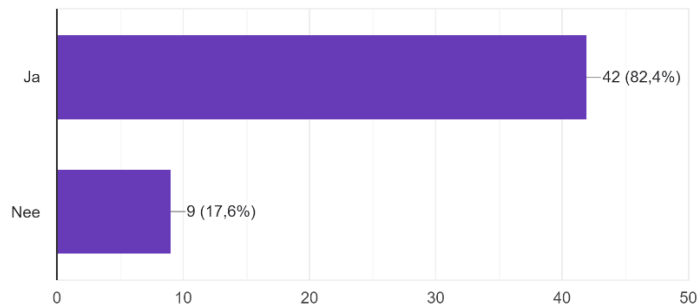
Financiële gegevens over 2017-2021					
Exploitatieoverzicht					
Baten	2017	2018	2019	2020	2021
Donateurs	1.628	1.922	3.167	2.165	2.328
Sponsoren	3.050	1.545	250		
Giften	608	1.706	1.050	415	307
Entreegelden	453	1.405	391	1.285	952
Opbrengsten consumpties en artikelen	520	2.525	600	1.154	1.485
Subsidies					1.250
Opbrengst verhuur	100	305		175	100
Diverse opbrengsten			225	250	146
Opbrengst activiteit			1.092	2.127	
Totaal	6.260	9.408	6.776	7.570	6.568
Lasten	2017	2018	2019	2020	2021
Drukwerk	977	551	153	273	59
telefoon/internet	337	597	668	603	646
Bankkosten	207	193	196	216	205
Verzekering	65	254	224	320	198
Energie	-	787	73	466	13
Schoonmaakkosten	325	1.184	1.388	1.082	898
Overige algemene kosten	2.188	1.224	2.074	2.197	1.223
Afschrijvingskosten	76	378	378	378	378
Porto- en bezorgkosten	224	279	453	583	884
Activiteiten	-	1.774	1.147	242	271
Totaal	4.399	7.221	6.753	6.359	4.749
Resultaat	1.860	2.187	24	1.211	1.819
Balans					
Activa	2017	2018	2019	2020	2021
Banksaldo	1.913	15.464	13.922	15.588	21.002
Kas	204	166	128	72	86
Activa	1.812	1.434	1.057		301
Uitgaven project A	36.801	56.154	69.465		
Uitgaven project B		6.605			
Nog te ontvangen bedrag				59	
Nog te factureren omzet					450
Vordering btw	8.372	14.140	730	82	2.757
Transitoria		750	131		
Saldo	49.101	94.713	85.432	16.480	24.597
Passiva	2017	2018	2019	2020	2021
Eigen vermogen	2.865	5.052	5.092	6.287	8.106
Resultaat lopend jaar	884	1.985	1.315		
Stolpersteine				680	5.390
Ontvangen subsidie project	45.200	79.000	79.000		
Reservering projecten				9.164	
Reservering mediazuil					7.729
Reservering vrijwilligers					2.000
					1.373
Lening	-	8.000			
Transitoria	-	525	25	350	
Nog te betalen kosten	152	151			
Af te dragen BTW					
Saldo	49.101	94.713	85.432	16.480	24.597

Bijlage 3

Publiekspeiling

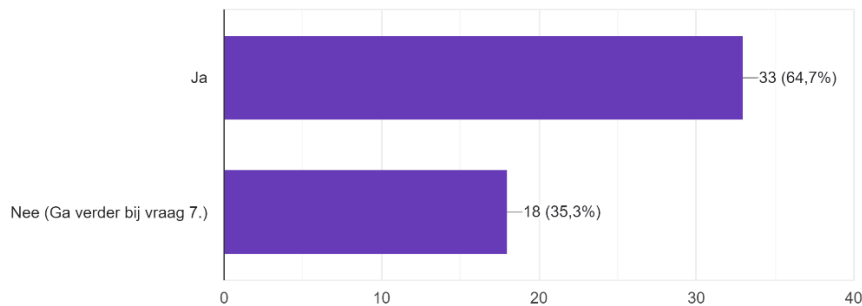
1. Kent u de synagoge in Coevorden?

51 antwoorden

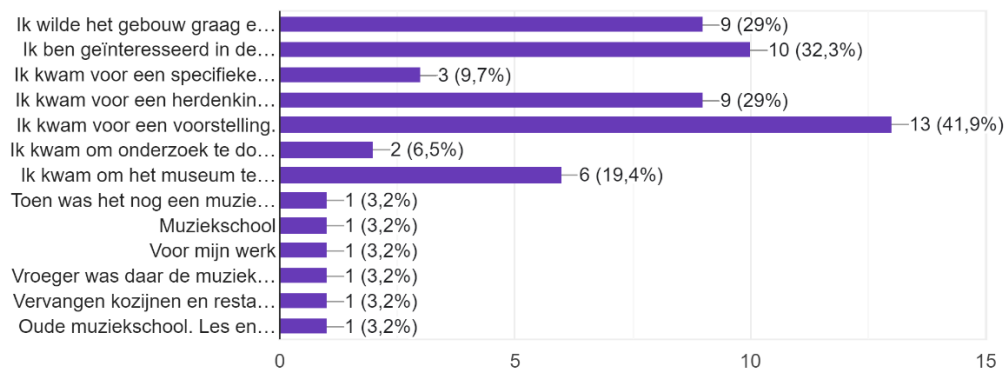
2. Bent u wel eens in de synagoge geweest?

51 antwoorden

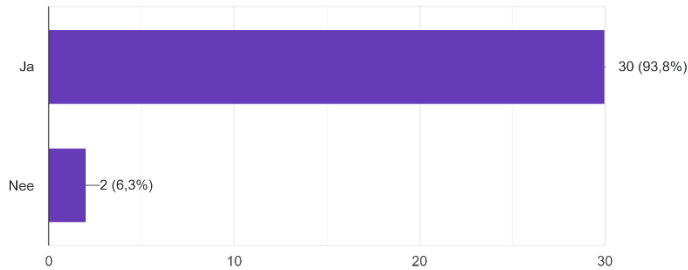
3. a. Wat was de reden van uw bezoek? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

31 antwoorden

4. Voldeed het verzoek aan uw verwachtingen?

32 antwoorden

5. Hoe hebt u uw bezoek ervaren?

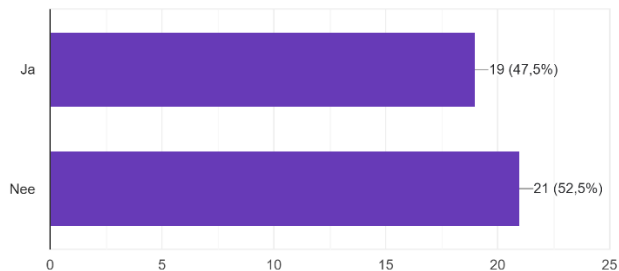
Interessant, Fijne kleine zaal/mooi gebouw, indrukwekkend, maar misten een verhoogd podium bij een voorstelling, mooi de historie en voor meer doeleinden te gebruiken, heel emotioneel, verdrietig maar tegelijk heel mooi en waardevol, prima, informatie, goed nitvagen door vrijwilligers Mooie verhalen, Ze zouden daarvoor meer ruimte moeten krijgen, een pek waar je tot inkeer en bezinning en rust komt, erg interessant, Het is een bijzonder gebouw, je voelde er als kind zijnde de geschiedenis al, informatief, prima, interessant gebouw, goed, indrukwekkend, mooie collectie, goede uitleg, positief, indrukwekkend, zoals verwacht, informatief, Fijn bezoek in een gebouw dat de sfeer nog ademt van de synagoge.

6. Indien het bezoek niet aan uw verwachtingen voldeed, kunt u aangeven waarom niet en heeft u suggesties hoe het anders/ beter had gekund?

- Het had m.i. wel informatiever gekund. Wellicht ook wat interactiever. Gelet op de belangrijke geschiedenis, denk ik dat het van belang is dat het zoveel mogelijk mensen bereikt, jong en oud.
- Geen idee hoe het nu is, tijd voor een bezoekje dus! ;)
- Bij een optreden toch zorgen voor een verhoogd podium
- Tentoonstelling(en)/verhalen over de Joodse gemeenschap in Coevorden en omgeving maken. Randactiviteiten organiseren. Eventueel iemand in dienst nemen om dit te organiseren/kartrekker te zijn.
- Niets

7. Bent u na uw eerste bezoek vaker in de synagoge geweest?

40 antwoorden

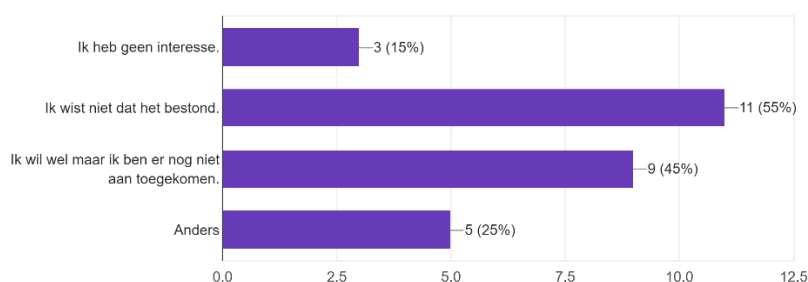
8. Kunt u aangeven wat de reden daarvan was? 27 antwoorden

- Weet niet waar wat is
- Het gevoel het na één keer wel gezien te hebben.
- Geen interesse
- Verhuisd naar Emlichheim
- Niet aan gedacht

- Gewoon interesse in de Joodse geschiedenis
- Oa muziek lezing.
- ook weer voor de herdenking
- Ben er nog nooit geweest , wist niet dat er een synagoge was in Coevorden.
- Ja dat het niet bekend is dat daar een synagoge zit waar je naar binnen kan
- Meerdere voorstellingen
- Eigen interesse en vrijwilligerswerk bij de omroep
- Lees het nu hier op fb, en wil graag een keer kijken!
- Ik heb meerdere redenen van bezoek aangegeven. Divers.
- Niet van gekomen
- Nee
- Divers.
- Een optreden
- Eerst het werk opnemen daarna uitvoeren
- Muziekvoorstelling
- Belangstelling
- andere tentoonstelling
- Corona perikelen.
- Er waren meerdere voorstellingen
- Geen belangstelling
- Ik was er al geweest, ken het gebouw
- Corona en geen activiteiten die aansluiten bij interesses.

9. Indien u (nog) niet in de synagoge bent geweest, kunt u aangeven waarom niet?

20 antwoorden

10. Heeft u suggesties of tips voor het bestuur van de synagoge? 21 antwoorden

- Meer bekendheid
- Ga eens in gesprek om een bezoek aantrekkelijk te maken voor jong en oud, bijvoorbeeld op een interactieve manier.
- Verbind de geschiedenis met het heden, haal de verhalen op en vertel ze op moderne wijze.
- Misschien meer promotie?
- Misschien een keer een lezing over joodse gebruiken
- Berry Karsemeijer
- Meer bekendheid creëren
- Ik wens ze alle goeds en hoop dat de Synagoge in Coevorden een grotere rol gaat spelen binnen het kunst- en culturele veld. Er ligt een schat aan verhalen en er is zoveel kennis!
- hangen er folders in de bieb...iets meer doen op fb
- Een unieke plek in Coevorden om bewustwording te creëren en te laten voortbestaan over de gevolgen van intimidatie en discriminatie in welke vorm dan ook.
- Zoek af en toe de spotlights op in de (social) media om dit stukje historie van Coevorden in de picture te blijven zetten. Om hier aandacht voor te blijven krijgen en te houden zit de kracht in herhaling denk ik..
- Meer bekendheid via (sociale) media verspreiden. Delen van verhalen of stukjes daarvan zodat mensen getriggerd worden om een bezoekje te brengen.
- Meer bekendheid aangegeven in het centrum , zit namelijk zo dichtbij
- Meer publiciteit en info
- Zeker doorgaan met de huidige activiteiten.
- Let op uw onderhoud
- Meer zichtbaar maken vd synagoge, ook via social media. En bv 1-2 x per maand rondleidingen in te plannen en tijdig goed kenbaar maken. Misschien wordt dat al gedaan, maar niet bij mij bekend.

